

Список використаних джерел:

1. Горбань А.Є. Оптимізація інноваційної діяльності у сфері охорони здоров'я України / А.Є. Горбань, Л.І. Закрутько, Л.В. Василенко [та ін.] // Інтелектуальна власність в Україні. – 2012. – № 10. – С.11-15
2. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 року № 1977-ХІІ (із змінами) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http // zakon.rada.gov.ua /go/1977-12](http://zakon.rada.gov.ua/go/1977-12)
3. Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 р. №3322-ХІІ, із змінами - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/go/3322-ХІІ>

ЩОДО ДЕРЖАНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДТРИМКИ ТА ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Рилєєв С. В., канд. екон. наук, Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Чернівці

Малий і середній бізнес – це цілий клас суспільства, який створює позитивний настрій в житті країни, це сектор, від якого залежить розвиток життя і благополуччя, без перебільшення, більшості населення держави і ця потреба буде активно зростати. Малий бізнес відіграє важливу роль у розвитку економіки України, а також у вирішенні політичних і соціальних проблем. Це сектор економіки, який досить швидко розвивається. Малий і середній бізнес в економіці України сьогодні є її невід'ємною частиною. Розвиток бізнесу робить істотний вплив на такі показники, як економічне зростання, прискорення науково-технічного прогресу, організація нових робочих місць, забезпечення ринку необхідними товарами для задоволення споживчого попиту тощо.

Сучасна практика управління економікою високорозвинених зарубіжних країн показує, що держава регулює основні соціально-економічні процеси, в тому числі і в сфері підприємництва. Державне регулювання засноване на поєднанні ринкового саморегулювання і державного управління. Теоретична база цієї політики заснована на теоретичних положеннях різних бізнес-шкіл.

Термін «державна підтримка» та «державне регулювання» ще не отримали чіткого тлумачення в науковій літературі. В основному таке визначення цього поняття дають вчені-юристи в області теорії і конституційного права або комерційного права.

Аналіз наукової літератури свідчить, що ці терміни взаємопов'язані, навіть більше, державна підтримка є складовою частиною державного регулювання.

Механізм державного регулювання підприємницької діяльності має такі особливості:

1. Державне регулювання підприємницької діяльності – це діяльність держави, що має свої суб'єкти та сфери діяльності.

2. Питання державного регулювання в першу чергу стосуються законодавчих та виконавчих органів. Крім того, можна встановити такі суб'єкти: судова влада, Національний банк України, Державна фіскальна служба України, консультаційні ради, а також суб'єкти економічної діяльності, тобто підприємці – індивідуальні та колективні, їх асоціації, спілки, об'єднання.

3. Предметом державного регулювання господарської діяльності є економічні відносини між суб'єктами господарської діяльності, окремими видами господарської діяльності та окремими засобами (інструментами), за допомогою яких здійснюється державне регулювання цін товарів і послуг, планування, грошовий обіг тощо.

4. Метою державного регулювання в економічній сфері є вирішення низки конкретних завдань, за допомогою яких повинні реалізовуватися функції держави в економічній сфері. В якості основної мети можна вказати створення найкращих умов для розвитку економіки і підприємництва.

5. Методи державного регулювання в економіці. Методи державного впливу на економіку поділяються на прямі й непрямі. Прямі методи державного регулювання пов'язані з використанням адміністративних засобів впливу на економічні відносини. Вони характеризуються прямим адміністративним і відомчим впливом державних органів на регульовані відносини і поведінку зацікавлених осіб, наприклад, державна реєстрація, ліцензії тощо. Непрямі методи державного регулювання спрямовані на стимулювання процесу розвитку бізнесу, створення сприятливого зовнішнього середовища для діяльності і стимулювання успішної діяльності суб'єктів. До них відносяться: проведення грошово-кредитної політики, лібералізація податкового законодавства, законів про амортизацію тощо.

Ефективне управління бізнесом можливе лише при сприятливому зовнішньому середовищі. Зовнішнє середовище підприємництва являє собою сукупність сприятливих соціальних, економічних, правових і психологічних умов, які формуються, в тому числі, певною державною політикою, спрямованою на їх успішне формування і розвиток. Формування сприятливого зовнішнього середовища – процес керований. Практика управління не може бути розпорядчою або адміністративною. В основі даної практики лежать заходи, пов'язані не з прямим впливом на компанії, а зі створенням умов для їх виникнення.

Створення сприятливих умов для розвитку підприємництва одна з пріоритетних завдань в діяльності Уряду, а також в діяльності органів влади на регіональному та загальнодержавному рівнях.

Державна підтримка підприємництва – це свідоме створення економічних і правових умов, стимулів для розвитку бізнесу і вкладення матеріальних і фінансових ресурсів в цю сферу на пільгових умовах. В останні десятиліття в Україні склалася система державної підтримки підприємництва, структура якої також типова для всіх країн з розвиненою ринковою економікою. Основними елементами цієї системи є:

1. Державні законодавчі акти в підтримку і розвиток підприємництва. Нормативно-правова база, що встановлює особливі умови для діяльності

компаній, регулює форми й умови їх підтримки і процесів прийняття рішень. Вона також включає в себе правоохоронні механізми, що забезпечують дотримання законності і рівність представників малого та середнього підприємництва (МСП) при взаємодії з державними органами та іншими підприємствами. Правовою основою підтримки і розвитку МСП в даний час є Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [1]. Порядок використання коштів державного бюджету для фінансової державної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва затверджується відповідно до вимог бюджетного законодавства [2].

2. Система державних інститутів, яка представляє собою сукупність державних інституціональних структур, відповідальних за розвиток підприємництва, що забезпечують реалізацію державної політики в цій сфері і регулюють сферу малого і середнього бізнесу та управління інфраструктурою, необхідного для їх підтримки. Державні інституційні структури підтримки підприємництва, які відповідають за реалізацію державної політики, грають сполучну, координуючу і регулюючу роль в реалізації всієї системи підтримки підприємництва, включаючи державні і ринкові структури і механізми.

3. Інфраструктура підтримки підприємництва – система спеціалізованих установ (комерційних і некомерційних), що реалізують національні програми розвитку комерційних одиниць і регіональні програми розвитку комерційного підприємництва та розвитку бізнесу. Компанії, які створюють умови для створення комерційних підприємств, підтримують їх і виступають в якості постачальників (виконавців, підрядників) для закупівлі товарів, робіт і послуг для задоволення потреб держави і суспільства.

Система регулювання та підтримки малого бізнесу на регіональному рівні грає важливу роль у функціонуванні та розвитку підприємництва. Форми і методи реалізації регіональної політики щодо малого бізнесу залежать як від прийнятих на державному рівні заходів, так і визначаються специфікою кожного конкретного регіону і цілями її розвитку.

Велике значення в системі адміністративного впливу мають конкретні форми і методи взаємовідносин органів влади з представниками бізнесу, а також механізм його підтримки. Однією з основних форм допомоги в розвитку підприємництва, особливо на початковому етапі, є надання кредитів суб'єктам господарської діяльності.

На сьогодні існують наступні основні проблеми у взаєминах банків та малого бізнесу. Для банків малопривабливі представники малого бізнесу, так як робота з цією категорією бізнесу є працемістка, з високим рівнем ризику і відносно низьким рівнем доходів. Однак нинішні умови функціонування банківської системи вимагають від кредитних організацій переорієнтації на кредитування реального сектора, в тому числі малого бізнесу.

Отримати позику в банку для малого бізнесу, як і раніше, досить складно, часто підприємці звертаються в спеціалізовані мікрокредитні організації. Вони в більшості випадків не обтяжують себе скрупульозною перевіркою

документів, а дають гроші практично кожному, хто до них звернувся. Однак розмір ставки та інші умови кредитування, які вони пропонують, часто дуже великі для підприємця, і він стає банкрутом. За даними опитування вітчизняних підприємців, 58 % респондентів вважають, що найбільший негативний вплив на бізнес зробило підвищення ставок по кредитах.

Хоча тут слід згадати про Постанову Уряду «Про надання державної фінансової підтримки» [3] та розроблену в системі реалізації основних положень Програми «Доступні кредити 5-7-9 %» (за даною програмою станом на 15.11.2021 р. підприємці отримали доступних кредитів на 70,9 млрд грн) [4]. На черзі затвердження Державної програми «Фінансового лізингу для суб'єктів мікро, малого та середнього підприємництва». Варто зазначити, що за задумом програма мала стати для підприємців джерелом дешевих кредитних коштів, які покликані до стимулювання створення нових компаній та додаткових робочих місць для економіки. Але за час існування програми змінилася її початкова мета, тож замість фінансування проектів підприємців-початківців, кошти використовуються для підтримки діючого бізнесу під час пандемії.

Окрім інвестиційної складової, актуальним для підприємців стала можливість взяти кредит на рефінансування попередньо виданих кредитів та покриття своїх постійних витрат. Серед виданих кредитів переважають невеликі суми. Так, 50 % представників малого бізнесу – фізичним особам підприємцям вдалося отримати до 500 тисяч кредиту, 20 % – від 500 тисяч до 1 млн грн, 17 % – від 1 млн до 3 млн і ще 13 % отримали кредит на суму, що перевищує 3 млн грн [5].

Дана проблема багато в чому пов'язана з відсутністю у банків ефективних технологій кредитування малого бізнесу, що посилюється низьким рівнем освіти самих підприємців і, як наслідок, низькою обґрунтованістю бізнес-планів. Якісний бізнес-план дозволить оцінити не тільки ефективність використання позикових коштів, а й обізнаність клієнта про свій бізнес.

Проте фактично, для більшості банків кредитування малого бізнесу є лише одним із способів диверсифікації їх активів, а не пріоритетом.

До числа найбільш оптимальних для малого бізнесу видів кредитування можна віднести кредитування за існуючими процентними ставками в комерційних банках без надання застави, при якому держава виступає поручителем за кредитами, а так само надання кредитів за зниженими відсотковими ставками, за якими уряд відшкодовує банку різницю у виплаті %.

Для створення сприятливого середовища та підтримки малого бізнесу необхідна ефективна схема державної підтримки малого бізнесу в частині:

- розробки правової бази для активного розвитку малого бізнесу в формі некомерційних організацій та кредитних кооперативів;
- реалізація програм підтримки малого бізнесу з використанням механізмів гарантованого кредитування за рахунок бюджетних коштів;
- внесення змін до нормативної бази кредитних організацій з метою створення оптимальних вимог до комерційних банків, що кредитують малий бізнес;

- створення систем поділу ризиків, за допомогою яких малі підприємства з високих кредитних ризиків могли знизити його за рахунок державної фінансової підтримки і поділу ризику на державу.

В рамках ринкових механізмів регулювання необхідно реалізувати низку заходів щодо стимулювання попиту на продукцію малого бізнесу, встановивши можливість поділу державного замовлення на кілька лотів з метою залучення суб'єктів малого бізнесу до аукціонів, включення в обов'язкові умови державних контрактів на залучення малого бізнесу в якості субпідрядника.

На концептуальному рівні слід розробити законодавство про державну підтримку малого бізнесу на основі наступних основних положень:

- зберегти спеціальний закон про малий бізнес, який повинен встановлювати критерії для малого бізнесу, а також права малого бізнесу, відмінні від прав інших суб'єктів підприємництва;

- закон повинен містити норми, що гарантують суб'єктам малого підприємництва стабільні умови для розвитку їх діяльності;

- правила, що передбачають надання підтримки або пільг підприємцям, повинні бути правилами прямої дії, тобто їх отримання не повинно залежати від суб'єктивного рішення якого-небудь уповноваженого органу або посадової особи.

На регіональному рівні слід звернути увагу на наступні завдання, що сприяють формуванню системи державної підтримки малого бізнесу:

- виявлення та закріплення стабільного джерела бюджетних асигнувань на підтримку малого підприємництва, а також розробка раціональних механізмів використання виділених коштів;

- використання муніципальної власності і майнових прав в різних формах в інтересах малих підприємств, розподіл майна (в тому числі земельних ділянок) для розміщення інфраструктури підтримки малого бізнесу, раціональне використання існуючих виробничих потужностей;

- обмеження діяльності судових, контрольних та правоохоронних органів з метою правового захисту інтересів малого бізнесу, забезпечення їх безпеки і захисту прав власності;

- поліпшення освіти і пропаганди, спрямованих на стимулювання малого бізнесу, підготовку людей до створення власного бізнесу, формування відповідної громадської думки і перепідготовку державних службовців;

- налагодження взаємодії бізнес-асоціацій з державними органами, в тому числі на основі спеціальних угод.

Таким чином, проблеми розвитку суб'єктів малого бізнесу, незважаючи на вжиті з боку держави зусилля, залишаються незмінними протягом ряду років. Для того, щоб підприємства малого бізнесу змогли зайняти своє місце в національній економіці та збільшити свою частку у ВВП, необхідний комплексний соціально-економічний підхід, широке використання інструментів державного регулювання, консолідація зусиль щодо підтримки його розвитку органами державної влади та місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. Дата оновлення: 10.12.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 15.11.2021).
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 02.03.2012 р. № 4618-VI. Дата оновлення: 10.12.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 15.11.2021).
3. Про надання фінансової державної підтримки : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 р. № 28. Дата оновлення: 28.10.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-п#Text> (дата звернення: 15.11.2021)
4. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» для підтримки малого та середнього бізнесу в умовах карантину : Протокол засідання Ради Фонду розвитку підприємництва від 24.05.2021 р. URL : <https://5-7-9.gov.ua/#prog> (дата звернення: 15.11.2021).
5. Михайловська С. Більше 40% малих підприємців не готові до посилення карантину. *Європейська Бізнес Асоціація* : офіц. веб-сайт. Дата розміщення: 16.09.2020. URL : <https://eba.com.ua/bilshe-40-malyh-pidpryyemtsiv-ne-gotovi-do-posylennya-karantynu/>

МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Сабліна Н. В., канд. екон. наук, Харівський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Управління сучасним підприємством не можливе без використання новітніх методів та інструментів управління, що пов'язане з швидкими та кардинальними змінами в економічній картині світу та Україні загалом. Тому перед керівництвом підприємства постійно постає питання забезпечення ефективного процесу управління для досягнення підприємством стійкого та прибуткового функціонування з реалізацією всіх фінансових цілей та задач. А оскільки швидко змінюване зовнішнє середовище сприяє появі нових загроз та факторів негативного впливу на стабільне функціонування підприємства, виникає необхідність у пошуку дієвого інструментарію їх ідентифікації та нейтралізації. Одним з основних та найбільш дієвих інструментів забезпечення швидкого та адекватного реагування підприємства на зовнішні та внутрішні загрози є впровадження системи фінансової безпеки в його діяльність.

Підґрунтям для формування системи фінансової безпеки як інструменту забезпечення стабільної та прибуткової діяльності є узгодження її компонентів та складових з процесом управління на підприємстві, оскільки без прийняття відповідного рішення про імплементацію на вищому рівні неможливе використання всіх переваг цієї системи в дії.

Тож, актуальним питанням при формування системи фінансової безпеки підприємства є формування підходів до управління нею як самостійним об'єктом. Це потребує аналізу існуючих підходів, визначення їх недоліків та можливостей використання. Підходи до управління фінансовою безпекою підприємства представлено на рис. 1.